

проф. д-р Иван Чалъков и докт. Биляна Милева, ПУ

Геополитиката като “стил на мислене”: модерни наследства и актуални ограничения

Кръгла маса

*“Войната в Украйна и европейската (дез)интеграция:
възможни оси за промяна”*

22 март, 2022 г., ПУ „П. Хилендарски”,
зала “Компас”

Jean Monnet
CENTRE OF
EXCELLENCE
Paisii Hilendarski
UNIVERSITY OF PLOVDIV

- 1) *Суверенната държава от 1648 г., модерните империи и националната държава*
- 2) *Геополитиката като модерен проект и специфична перспектива към света*
- 3) *Ограниченията на класическата геополитика*

Форми на държавност в модерната епоха

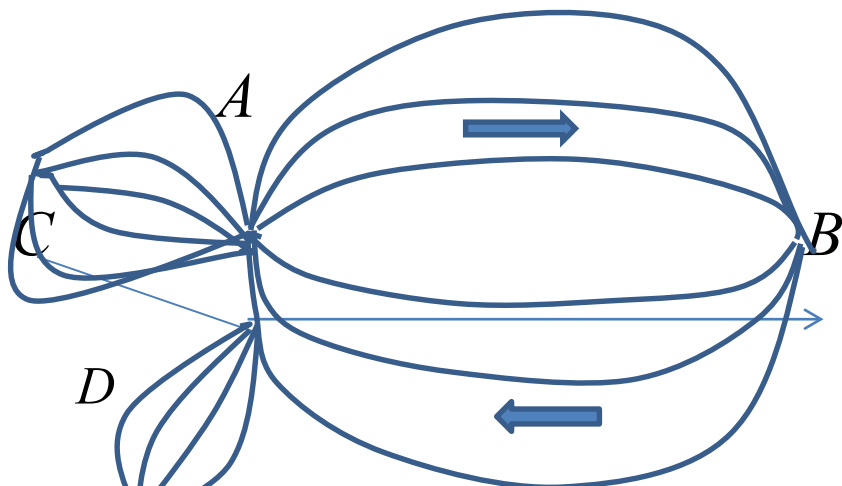
- *Суверенната държава от 1748 г.*
- *Империите след 17 век - частна собственост и юридически лица, финанси, технологии и наука*
- *Утопичния проект за „национална държава“ и неговата реализация*

Суверенната държава от 1648 г. и модерната наука

Връзките между държава и знание възникват с появата на *статистиката* (най-важната наука на 18 век според Дж. Ст. Мил), чиято основна задача е именно да описва *суверенната* държава, възникнала в десетилетията след Вестфалския мир (1648 г.). Самото име на тази наука идва от «държава» (state).

Социално-икономическата географията се развива паралелно с появата и развитието на икономическата наука (Адам Смит) и социологията – *обществото*, е всъщност една съвкупност от различни групи население, физически обекти (природни ресурси населени места, пътища и т.н.), официални (закони) и неофициални (обичаи) правила, съдържащи се в границите на *националната държава*.

Научното знание като капитал и изграждане на империи

=> Научният тип движение произвежда следи от специален тип - те напълно представят определени аспекти на обектите в посещаваните места B, C, D, ... което им позволява да се натрупват в точка A

=> нарастващата асиметрия между A и B, C, D! С всеки разширяващ се кръг A постепенно става основно място по отношение

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Геополитиката като модерен проект (Colin Flint 2017):

Традиционно геополитиката се занимава с конкуренцията и конфликтите между държавите. Съответно видовете географии, които тя създава описват войни между държави, гранични конфликти, и изграждане на империи

Днес картината е много по-сложна - геополитиката включва като предмет не само държавите и техните организации но и други «мрежови» дейци - социални/зелени движения, терористични групи, финансови мрежи, говори се за геополитика на киберпространството и т.н.

Геополитиката като модерен проект (Colin Flint 2017)

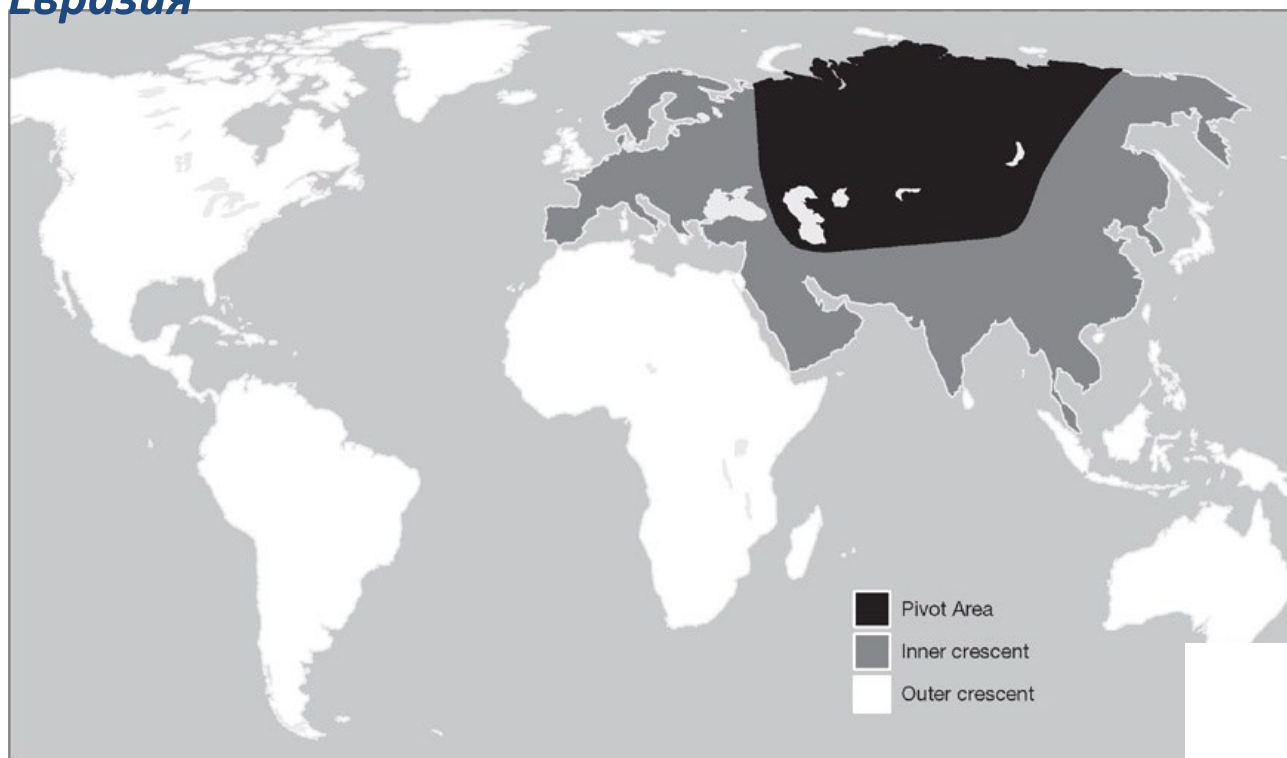
Ключов момент: геополитиката е привлекателна, защото предлага едно редуцирано, по-простено разбиране за един сложен свят. Като такава то е част от също така ограничен политически дневен ред. Като такава геополитиката задава по-скоро набор от политически действия, отколкото начини за разбиране на света.

Възможна е обаче и друга геополитика, която признава сложността на света и оттук не дава предимство на един политически актьор и неговия дневен ред пред друг а напротив – създава дистанции и търси начин да разбере защо има толкова много различни геополитически участници и как и защо те или си сътрудничат, или са в конфликт.

Тази възможна «друга геополитика» обаче не е доминираща днес, напротив...

... В края на деветнадесети век колониалната конкуренция достига своя връх. Именно в този период се развиват „класическите“ геополитически теории на хора като сър Халфорд Макиндер, Алфред Тайер Махан и генерал Карл Хаусхофер – морски и континентални сили, особена роля на **Централната зона на Евразия**

Геополитиката като модерен проект (Colin Flint 2017)

Подходът на класическата геополитика обаче изцяло пронизва глобалните изчисления странити, противостоящи една на друго по време на Студената война.

След кратка пауза през 1990те години, този подход е широко разпространен и днес

Александър Дудин, 2017 г.

Александър Дугин също предлага едно опростено разбиране за един сложен свят. Флинт извява няколко характерни черти на класическата геополитика, напълно са приложими и към Дудин:

- 1) Той говори от привилегированата позиция на принадлежащ към управляващия... е, не западен, а православен елит
- 2) Една типично «мъжка» позиция на човек, който „всичко вижда» и «всичко знае»
- 3) Дава категорични класификации и разграничения с ясно очертани зони, сходства и различия на актьорите
- 4) Актьорите са еднозначно дефинирани в рамките на една „обективна” теория или история, която задава и оправдава съответната външна политика
- 5) Лесните за разбиране опростени схеми целят спечелване на обществена подкрепа
- 6) Държавно-центричен: обосновава политика на **териториален държавен суверенитет**

Базисно противоречие на класическата геополитика

Претенциите на класическата геополитика за изграждане на една „обективна“ теория или история върху която се гради съответната външна политика обикновено включва

- **едно твърдо и неизменно «географско-културно» ядро** («Атлантика» или «Евразия», западен или православен центризъм, традиционни ценности...), и заедно с това

- Допуска една **динамика, изменчивост на «средствата»** - ресурси, технологии, «жизнените пространства» (*Lebensraum*)

Появата на железниците ограничава предимствата на «морските сили» (Макиндер); Появата на ракетите намалява превъзходството на авиацията; Появата на петрола намалява значението на въглищата, днес петрола е подкопан от лития...

В рамките на геополитиката тези изменения обаче са «външни», не са свързани с вътрешните качества на политическите системи и доколкото те стимулират икономическия и технологичен просперитет...

Базисно противоречие на класическата геополитика

3. Ограниченията на класическата геополитика

- 1) Зад „едромащабните същества“, с които оперира геополитиката стоят **частни интереси от конкретни властови групи скрити зад универални твърдения;**
- 2) Особена „слепота“ и нереклексивност относно ролята на езика в създаването на приемани за даденост допускания (за «Запада», за исляма, за Източна Европа, Близкия изток и др.). Основаващи се на тези допускания неоспорими разкази за части от света и хората, които ги населяват, които оправдават военни действия и други външнополитически ходове
- 3) Подценяване на «мрежовата» природа на отношенията на между държавите; на това, че често не може да се постави твърда разлика между глобално, национално и локално равнища

3. Ограниченията на класическата геополитика

Важно: Липса на усет за сложността на позициите на отделните хора и техните общности, както и между тях и местата, които обитават, които често обезсмислят идеята за ясни граници и разлики между политическите пространства. Съответно остър дефицит на „въплътена“ перспектива и „ситуационно знание“, говоренето с реални хора на реални места, които позволяват да се разберат конкретните индивиди в конкретения контекст и начина по който действа политиката.

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

*Дефицит на „въплътена“ перспектива и
„ситуационно знание“, на говорене с реалните
хора на реални места,*

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Благодарим Ви за вниманието

tchalakov@uni-plovdiv.bg

JMCenter@uni-plovdiv.bg

